

Міністерство освіти і науки України  
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка  
Факультет української філології та журналістики  
Кафедра історії української літератури та компаративістики

**Дипломна робота**  
магістра

з теми: **СПЕЦИФІКА ВИВЧЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ  
ТЕОРІЇ ЛІТЕРАТУРИ В ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛІ**

Виконала: студентка Ukr1-M18 групи  
спеціальності 014 Середня освіта  
(Українська мова і література)  
**Підлісна Катерина Андріївна**

Керівник: Починок Л.І., кандидат філологічних  
наук, доцент кафедри історії української  
літератури та компаративістики

Рецензент: Шулик П.Л., кандидат філологічних  
наук, доцент кафедри германських мов і  
зарубіжної літератури

Кам'янець-Подільський – 2019 р.

## ЗМІСТ

<b>ВСТУП .....</b>	<b>3</b>
<b>РОЗДІЛ 1. Теорія художнього твору як предмет науково-методичних студій .....</b>	<b>8</b>
1.1. Художня природа літературного твору та специфіка його сприйняття .....	8
1.2. Огляд наукових досліджень з історії питання .....	22
<b>РОЗДІЛ 2. Проблема вивчення елементів теорії літератури у середній школі.....</b>	<b>29</b>
2.1. Розуміння форми художнього тексту як засіб до сприйняття змісту твору .....	29
2.2. Осмислення жанрово-стильових та версифікаційних понять у середніх класах .....	54
<b>РОЗДІЛ 3. Понятійна складова літературної освіти старшокласників ....</b>	<b>65</b>
3.1 Архітектоніка художнього твору як ключ до розкриття авторського задуму .....	65
3.2 Система теоретичних понять на уроках літератури у старшій школі .....	76
<b>ВИСНОВКИ .....</b>	<b>89</b>
<b>СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ .....</b>	<b>93</b>
<b>ДОДАТКИ .....</b>	<b>98</b>

## ВСТУП

**Актуальність дослідження.** Література – не єдиний, але найпотужніший засіб естетичного виховання у школі, вона є базовим видом мистецтва – основа всієї культури. Література охоплює своїм впливом усі інші види мистецтва. Для того, щоб їх повноцінно сприймати, необхідно володіти певним рівнем літературної культури, мати певну начитаність, уміння зіставити літературне підґрунтя з художнім текстом, який пропонує інший вид мистецтва. Ось чому естетичне виховання найдоцільніше, найефективніше проводити саме на матеріалі художньої літератури. При цьому слід враховувати, що література в школі вивчається системно, отже естетичне виховання матиме так само системний характер.

Головна мета літературної освіти – формування духовно багатішої особистості засобами літератури. Виховати особистість творчу, вільну, духовно розвинену, самостійно мислячу, із широким світоглядом, зі стійкими моральними принципами. Особистість, яка усвідомлює свою національну ідентичність і водночас приналежність до цивілізованого світу, толерантно ставиться до інших культур.

Естетичне відчуття, яке людина отримує від природи, має перерости в естетичний смак, а це залежить і від впливу художньої літератури. Реалізація згаданої мети неможлива без ефективно введеного до шкільної практики аналізу художніх творів. Аналіз твору передбачає вивчення теорії літератури: уявлення про художню творчість, закономірності її розвитку, закони і правила, якими керується література.

Дослідження питань з теорії літератури в шкільному вивченні знайшли своє відображення у працях О. Бандури [3–8], В. Неділько [38], Г. Токмань [58], Р. Гром'яка [22], Л. Мірошніченко [34], А. Богосвятської [10] та ін. Зокрема, Л. Мірошніченко [34], В. Назарець [35], Н. Невінчана [37], В. Неділько [38] простежують формування теоретико-літературних понять на кількох етапах:

первинні стихійні уявлення, цілеспрямоване абстрагування ознак, яке завершується визначенням поняття, і, нарешті, уточнення поняття, включення його до системи понять і використання під час вивчення нового матеріалу.

В свою чергу, Л. Кіма [27], Д. Нитченко [41], О. Ніколенко і В. Мацапура [43], І. Радченко [49], В. Силкіна [51], О. Телехова [56] розробляють концепцію системно-функціонального формування теоретико-літературних понять, що передбачає розгляд різних аспектів засвоєння окремих понять з позицій категорій: морально-естетичних відношень мистецтва та дійсності, взаємодії світогляду та творчості письменника; взаємодії напрямків, художнього методу і стилю; взаємодії літературної критики із суспільними рухами та історико-літературним процесом. А Г. Токмань [58] та Н. Юніцька [65] визначають ланцюжки прийомів вивчення теоретичних понять, які активно використовуються на сучасних уроках літератури.

Однак серед методистів, науковців та учителів досі немає одностайності щодо системи, обсягу та послідовності вивчення питань теорії літератури в школі. Питання про вивчення у школі теоретико-літературних понять змушує передусім вирішувати проблему на методологічному рівні, оскільки становлення предмету «Українська література» та й «Зарубіжна література» загостило суперечність, що лежить в основі визначеної проблеми. Суть цієї суперечності, а відтак і проблеми полягає у тому, що, з одного боку, естетичний підхід нібито заперечує необхідність вивчати складні, абстрактні і незрозумілі поняття, без яких цілком спокійно, як здається, можна отримувати естетичне задоволення від сприйняття художнього твору.

Проте, з іншого боку, будь-який твір мистецтва взагалі і літературний зокрема створюється та існує за естетичними законами, що описуються за допомогою теоретичних понять, а останні, у свою чергу, дозволяють набагато глибше зрозуміти і відчувати естетичну наснагу. Інакше кажучи, на рівні теорії одне не може існувати без іншого, а тому так, як твір не може не передбачати теоретичного обґрунтування, так само і теоретичні поняття не можуть існувати самі по собі, тобто без твору.

Але на практиці все виглядає набагато складніше, що виявляється у крайнощах, до яких дуже часто вдаються учителі: або вивчення теоретичних понять перетворюється на «річ у собі», окрім якої на уроці вже нічого не залишається, або, навпаки, уроки будуються у такий спосіб, що теоретичними поняттями абсолютно нехтується, а розгляд твору перетворюється у кращому випадку на «дрібну філософію на глибоких місцях» або у гіршому – на пусту балаканину «з приводу».

Отож, актуальність проблеми полягає в тому, що й досі не існує одностайної думки з приводу необхідності, обсягу та методів вивчення основ теорії літератури у загальноосвітній школі, оскільки крім існуючих з'являється цілий ряд модерних та постмодерних творів із своєрідними особливостями, без знання теоретичних основ яких важко зрозуміти сам твір, задум автора, ідею, яку він вклав у свій витвір, не кажучи про стиль письменника та використані ним засоби. Тому ряд запропонованих для вивчення у школі теоретичних понять постійно змінюється, змінюється і методика їх вивчення.

**Об'єкт дослідження** – програми 5–9 та 10–11 класів з української літератури та уроки з української літератури, під час яких вивчаються елементи теорії літератури.

**Предмет дослідження** – специфіка вивчення елементів теорії літератури у середніх і старших класах загальноосвітньої школи.

**Мета роботи** – розкрити специфіку вивчення теоретико-літературних понять на уроці літератури в середніх і старших класах та окреслити змістове наповнення основ теорії літератури в шкільному форматі.

Визначена мета дослідження передбачає виконання таких **завдань**:

- простудіювати програмно-інструктивні матеріали щодо проблеми вивчення теоретико-літературних понять у загальноосвітній школі;
- осмислити науково-методичні праці з питань вивчення основ теорії літератури в середніх і старших класах;
- довести що вивчати елементи теорії літератури на уроках потрібно не відриваючись від художнього тексту, на його матеріалі;

- визначити найефективніші методи, прийоми вивчення елементів теорії літератури, які доцільно використовувати у середніх і старших класах;
- показати на прикладі фрагментів уроку використання визначених методів для розкриття окремих літературознавчих понять.

**Методи дослідження.** У дипломній роботі використано *евристичний та описовий методи, методи аналізу і синтезу*, що допомагають вивчити історію питання, структурувати проблему, проаналізувати її складники, синтезувати результати дослідження, щоб вибудувати логічно аргументовану концепцію і сформулювати цілісне розв'язання порушеної методичної проблеми (зокрема, проблеми засвоєння учнями теоретико-літературних понять). Також застосовано *методи спостереження, планування і моделювання, вивчення кращого педагогічного досвіду та його узагальнення*. Їхнє значення особливо важливе, оскільки методика навчання літератури має прикладний характер. Вони спрямовані на вивчення умов правильної, ефективної та раціональної діяльності вчителя й учнів під час роботи з теоретико-літературними поняттями на уроці української літератури в середніх і старших класах загальноосвітньої школи.

**Практичне значення результатів дослідження** полягає в тому, що вони можуть бути використані при підготовці лекційних курсів з методики навчання української літератури у закладах освіти, при створенні навчально-методичних посібників для учителів та учнів загальноосвітніх шкіл, при підготовці конспектів уроків української літератури, при проведенні спецкурсів, спецсемінарів чи факультативів, а також при написанні курсових та дипломних робіт.

**Апробація результатів дослідження.** Дипломну роботу обговорено на засіданні кафедри історії української літератури та компаративістики. Результати дослідження апробовано у формі доповіді на студентській науковій конференції Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (24 квітня 2019 року) та наукової статті (Збірник наукових праць студентів та магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету

імені Івана Огієнка. Філологічні науки. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2019. Вип. 12. С. 51–54).

**Структура роботи.** Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел (65 найменувань). Загальний обсяг дослідження – 109 сторінок. Основний зміст роботи – 92 сторінки.

## ВИСНОВКИ

Проблема літературної освіти в школі тісно пов'язана з теорією літератури, яка служить для аналізу й синтезу літературного матеріалу. Вивчення елементів теорії літератури – важлива складова літературного процесу. Якщо ми хочемо досягнути успіху на уроці не лише в прочитанні учнями тексту та висловленні власної думки щодо прочитаного, а й у розумінні краси мови, «роботі» в тексті художніх деталей, співставленні окремих стилістичних авторських особливостей, потрібно суттєву увагу приділяти питанням теорії літератури.

Проблемність питання полягає в тому, що вчителі прагнуть оминати на уроках питання роботи художніх засобів, зводячи урок до проблемних відповідей на питання або елементарного переказування текстів, найчастіше мотивуючи це проблемами не лише сучасного школярства, школи, а й текстами, які їм не цікаві.

Та яким би не був текст (хоча Лев Толстой у своїй статті «Про літературу» писав, що «твір мистецтва може бути хорошим чи поганим в залежності від того, про що говорить, як говорить і чи справді від душі говорить автор»). Багато чого залежить від уміння вчителя побудувати урок так, щоб зацікавити учня, пробудити в ньому бажання не лише прочитати текст, дати відповіді на питання, створити дискусійний момент, а й скерувати діяльність класу на різні види аналізу, відповідно до доцільності їх використання.

Завдання вчителя-словесника – підходити до вивчення літератури як системного явища. Основною формою організації навчального процесу в усіх типах шкіл був і залишається урок. Перед учителем кожного разу виникає питання, яким він повинен бути. Найголовніше в уроці – єдність форми і змісту, реалізація цілей і завдань. Кожен урок несе певний обсяг інформації, однак від учителя залежить, скільки її можуть сприйняти і засвоїти учні, якими

навчальними методами і прийомами при цьому треба скористатися. Якість уроку залежить від особистісного підходу до навчального процесу, взаємодії і співпраці вчителя й учнів та інших чинників, що стимулюють навчальну діяльність.

Вивчення теорії літератури на уроках української літератури починається вже з п'ятого класу – це сприяє глибшому розумінню художніх текстів, дає розуміння того, як створюється художній образ, які прийоми застосовує письменник задля естетичного впливу на читача. Кожен учитель по-своєму підходить до вивчення літературознавчих термінів та понять, він знає учнів та їх успішність у навчанні та дає їм той мінімум, який закладено в програмі.

У середніх класах вчителі використовують методику читання художнього твору під керівництвом учителя задля реалізації триєдиної мети уроку (навчальної, розвивальної, виховної) та усвідомленого читання. Такий підхід до роботи, по-перше, має історичні корені, по-друге, обумовлюється особливостями художньої літератури як видом мистецтва, по-третє, диктується психологією сприйняття художнього твору молодшими школярами.

Вчителі на уроках літератури часто використовують наочні таблиці, вони вміщені в підручниках, у навчально-методичних посібниках. Учні можна поставити завдання: на основі таблиці визначити спільне і відмінне в тих чи інших поняттях, скласти самостійно таблицю чи заповнити запропоновані частини таблиці. За допомогою цих завдань, учні розвивають свою пам'ять та уяву.

Формування певного літературознавчого поняття в учнів відбувається поступово, задовго до того, коли вони познайомляться з його теоретичним визначенням. У п'ятому класі учні за програмою вивчали, що таке портрет і пейзаж, їхню роль у творі, розглядали побудову народних казок, а в наступних класах знайомилися зі способами викладу (розповідь, опис, діалог), прийомами зображення героя в епічному творі (портрет, показ вчинків, авторська характеристика), групуванням персонажів. У сьомому класі програма передбачає засвоєння поняття композиції твору. Таким чином, процес

формування поняття «композиція твору» пов'язувався з великою попередньою роботою. Розгляд композиції твору є необхідним елементом його аналізу у старших класах.

Словнички літературознавчих термінів мають бути на кожному уроці і періодично поповнюватися, щоб учні зверталися до них у разі потреби. Досвідчені вчителі знають, яку велику роль відіграє у вивченні понять з теорії літератури словничок літературознавчих термінів. Його учні починають укладати разом з учителем ще з 5 класу і до кінця шкільного навчання. Він може стати в нагоді учням старшокласникам у підготовці до зовнішнього незалежного оцінювання.

Одним із завдань школи сьогодні є надати випускнику естетичне виховання, яке справедливо вважається фундаментом людської культури. Естетичне виховання – це не стільки виховання митця, скільки людини, готової до будь-якої діяльності, людини з потужним духовним і творчим потенціалом, розвиненим образним і раціональним мисленням, здатної самостійно подбати про свою конкурентоспроможність.

Естетичне виховання в школі найбільше забезпечується на уроках літератури. Завданням курсу української літератури є навчити учнів правильно читати, сформувати «розумного» читача, здатного висловити власне ставлення до прочитаного твору, дати його характеристику.

У старших класах учні поглиблюють свої знання про філософську лірику, модерністський роман, драму-притчу, епічний театр, роман-притчу, повість-притчу, також про верлібр, сонет, гротеск, іронію, підтекст.

Аналіз змісту вище перерахованого свідчить про те, що вивчення теоретико-літературних питань у старших класах відбувається з урахуванням базових знань, отриманих у попередні роки вивчення літератури.

Формування кваліфікованого читача в процесі вивчення літератури в школі, розвиток естетичного смаку учнів, розширення їхніх знань про взаємовплив та особливості різних національних літератур, збагачення інтелекту, удосконалення вмінь та навичок неможливе без засвоєння теоретико-

літературних понять, оскільки неможливо повноцінно сприймати твір, не знаючи основи його творення, особливостей задуму.

Обсяг понять з теорії літератури, які пропонує програма не є незмінним, оскільки змінюється життя, а література – його відображення в мистецтві за допомогою слова.

Отже, ми можемо ствердити, що вивчення літературних творів без відповідного теоретичного підґрунтя неможливо досягнути, тому що теоретичні поняття потрібно обов'язково поєднувати з емоційним забезпеченням та естетичною стороною аналізу художнього твору в школі.

Читача, знавця і поцінювача літератури, передовсім, потрібно виховати. Наукові дослідження свідчать, що розуміння твору, його осмислене сприймання приходить із набуття певних знань про творчість самого автора, композиційної структури твору, його жанрових особливостей тощо. Щоб пізнати, усвідомити ідейно-естетичний зміст твору, а водночас і суть зображених у ньому життєвих явищ, замало чуттєвого сприймання образів, картин твору – потрібне їх осмислення, логічні судження, відповідна теоретико-літературна освіченість молодших школярів.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеева Т. Словник літературознавчих термінів для учнів ЗОШ. *Українська мова та література у середніх школах, гімназіях*. 2001. № 5. С. 34-40.
2. Бабенко К. Взаємозв'язок видів та шляхів художнього аналізу в шкільній практиці: Як обрати найоптимальніший з них. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2004. № 6. С. 14–16.
3. Бандура О. Вивчення елементів теорії літератури у 4–7 класах. Київ: Радянська школа. 1984. 148 с.
4. Бандура О. Вивчення елементів теорії літератури у 9–11 класах. Київ: Радянська школа. 1986. 160 с.
5. Бандура О.Г. Теорія літератури в тезах, дефініціях, таблицях: навчальний довідник. Київ: Шкільний світ. 2008. 128 с.
6. Бандура О.М. Вивчення елементів теорії літератури у 9–11 класах: посібник для вчителя. Київ: Радянська школа. 1989. 160 с.
7. Бандура О.М. Дидактичні матеріали з теорії літератури. Київ: Радянська школа. 1991. 152 с.
8. Бандура О.М. Система вивчення теоретичних понять в курсі української літератури: методичні вказівки. Київ: Радянська школа. 1972. 39 с.
9. Білоус П. Індивідуальний стиль письменника. *Українська мова та література*. 2002. №1. С. 11–20; №4. С. 3–7; №5. С. 33–38.
10. Богосвятська А.І. Особливості вивчення теоретико-літературних понять. *Зарубіжна література в школах України*. 2014. № 10. С. 22–28.
11. Бондаренко Ю.І. Теорія і практика навчання української літератури на філософсько-історичних засадах у старших класах загальноосвітньої школи: монографія. Ніжин: Видавництво НДУ ім. Миколи Гоголя. 2009. 351 с.

12. Брандесов Р.Ф. Опыт композиционного анализа в старших классах. *Литература в школе*. 1989. № 6. С. 16–26.
13. Бугайко Т.Ф., Бугайко Ф.Ф. Навчання і виховання засобами літератури. Київ: Радянська школа, 1973. 176 с.
14. Бугайко Т. Ф., Бугайко Ф. Ф. Українська література в середній школі: курс методики. Київ: Радянська школа, 1962. 391 с.
15. Васильєв Є.М. Творчий метод. Літературний напрям: Теорія літератури. *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 2000. № 4. С. 55–58.
16. Волинський П. Основи теорії літератури. Київ. 1967. 366 с.
17. Волошина Н.Й. Наукові основи методики літератури. Київ: Ленвіт, 2002. 344 с.
18. Вступ до літературознавства: Хрестоматія. Навчальний посібник / упор. Н.Бернадська. Київ: Либідь. 1995. 256 с.
19. Галич О., Назарець В., Васильєв Є. Загальне літературознавство. Рівне. 1997. 546 с.
20. Галич О., Назарець В., Васильєв Є. Теорія літератури. Київ: Либідь, 2001. 486 с.
21. Городна О. Роль літературно-критичних статей у літературній освіті школярів. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2001. № 5. С. 23–26.
22. Гром'як Р.Т. Українська література. Вивчення елементів теорії літератури. Додаток до підручника 7 кл. Тернопіль: Підручники і посібники, 1998. 64 с.
23. Дем'яненко О.О. Теоретико-літературні поняття на уроках зарубіжної літератури в старших класах. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2003. № 10. С. 12–14.
24. Жила С.О. Теорія і практика вивчення української літератури у взаємозв'язках із різними видами мистецтв у старших класах загальноосвітньої школи : дис. д-ра пед. наук. Київ. 2004. 465 с.
25. Іонін Г. Шкільне літературознавство. *Українська мова та література*. 2004. № 35. С. 4–8.

26. Ісаєва О.О. Чи потрібна теорія літератури на уроці зарубіжної? *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2000. № 5. С. 9–12.
27. Кіма Л.Т. Вивчення теорії літератури в шкільному курсі словесності. *Вивчаємо українську мову та літературу*. Львів. 2009. № 14. С. 15–18.
28. Коваль Г.П., Іванова Л.І., Суржур Т.Б. Методика читання: навчальний посібник. Тернопіль: Богдан, 2009. 280 с.
29. Куцевол О. Теоретико-методичні основи розвитку креативності майбутніх учителів літератури. Вінниця: Глобус-Прес, 2006. 348 с.
30. Лісовський А.М. Морфологія художності твору і вивчення літератури в школі. Житомир: Полісся, 2004. 164 с.
31. Літературознавчий словник-довідник / за ред. Р.Т. Гром'яка, Ю.І. Коваліва та ін. Київ: ВЦ «Академія», 1997. 753 с.
32. Марко В.П. Основи аналізу літературного твору. Кіровоград: РВЦ КДПУ ім. В. Винниченка, 2003. 32 с.
33. Мірошніченко Л.Ф. Методика викладання світової літератури в середніх навчальних закладах: підручник. Київ: Видав. дім «Слово», 2010. 432 с.
34. Мірошніченко Л.Ф. Формування теоретико-літературних понять на уроках зарубіжної літератури: методичний лекторій для вчителів. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2004. № 2. С. 13–18.
35. Назарець В.М. Теоретико-літературний курс (5–11 класи). *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 2000. № 11. С. 57–62.
36. Наукові основи методики літератури: навч. метод. посіб. / за ред. Н. Волошиної. Київ: Ленвіт, 2002. 121 с.
37. Невінчана Н. Теорія літератури в школі: у 2 ч. Київ: Ред. загальнопед. газ., 2004. Ч. 1. 128 с.; Ч. 2. 128 с.
38. Неділько В.Я. Елементи теорії літератури: конспект лекцій. Київ: Вища школа, 1994. 68 с.
39. Неділько В.Я. Методика викладання української літератури в середній школі: підручник. Київ: Вища школа, 1978. 248 с.

40. Ненько І.Я. Як викладати літературу сьогодні? *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2003. №11–12. С. 2–4.
41. Нитченко Д. Елементи теорії літератури. Полтава, 1993. 109 с.
42. Ніколенко О. Концепція літературної освіти в 12-річній загальноосвітній школі. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2007. №11–12. С. 26–31.
43. Ніколенко О.М., Мацапура В.І. Особливості вивчення понять теорії літератури у середніх класах. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах*. 2003. № 6. С. 11–12.
44. Овсейко Л. Теория литературы может быть интересной. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2001. № 5. С. 47–49.
45. Пасічник Є.А. Методика викладання української літератури в середніх навчальних закладах: навч. посіб. Київ: Ленвіт, 2000. 340 с.
46. Пасічник Є.А. Методика викладання української літератури в середніх навчальних закладах. Київ: Вища школа, 2000. 384 с.
47. Пехота О.М. Індивідуальність учителя: теорія і практика: навч. пос. Миколаїв: Іліон, 2009. 272 с.
48. Привалова С. Педагогічне керування процесом вивчення мови художнього твору в старших класах. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2005. № 3. С. 20–23.
49. Радченко І., Орлова О. Експрес-практикум з теорії української літератури для учнів 5–6-х класів. *Українська мова та література*. 2007. № 23–24. 147 с.
50. Сидоренко Г. Як читати і розуміти художній твір. Київ: Вища школа, 1988. 128 с.
51. Силкіна В. Виклад теоретичних відомостей має бути доступніший для учнів. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2004. № 11. С. 11–12.
52. Ситченко А. Л. Методика викладання літератури: термінологічний словник. Київ: Видавничий Дім «Ін Юре», 2008. 132 с.

53. Ситченко А. Методика навчання української літератури в загальноосвітніх закладах: навч. посіб. для студентів-філологів. Київ: Ленвіт, 2011. 291 с.
54. Степанишин Б. Викладання української літератури в школі. Київ: Проза, 1995. 256 с.
55. Степанишин Б. Методика вивчення монографічної теми з літератури в середній школі. *Українська мова і література в школі*. 2002. № 5. С. 23–30; № 6. С. 17–29.
56. Телехова О. Вивчення теорії літератури в школі. Харків: Гриф, 1999. 176 с.
57. Ткаченко А. Мистецтво слова. Вступ до літературознавства. Київ: Вища школа, 1998. С. 7–22.
58. Токмань Г.Л. Методика викладання української літератури в старшій школі: екзистенціально-діалогічна концепція: моногр. Київ: Міленіум, 2002. 320 с.
59. Українська література 5–12 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів / за заг. ред. Р.В. Мовчан. Київ: Перун, 2005. 201 с.
60. Українська література: програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Київ-Ірпінь: Перун, 2005. 201 с.
61. Українське слово. Хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ ст. У чотирьох книгах. Київ: Рось, 1995. 703 с.
62. Фролова К. Цікаве літературознавство. Київ: Вища школа, 1991. 192 с.
63. Храброва В. Є. Формування поняття «наскрізна тема художніх творів» та методи, прийоми, види робіт, що сприяють його опануванню. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2006. № 3. С. 10–12.
64. Шуляр В.І. Сучасний урок української літератури: теорія, методика, технологія: монографія. Миколаїв: Іліон, 2012. 876 с.
65. Юніцька Н.М. Теорія літератури в школі. Харків: Видавнича група «Основа», 2012. 127 с.